

دکتر محمود غفاری

نشر رسانش

۱۳۸۶

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور : بزرگان و اندیشمندان آمل / محمود غفاری؛
ویراستار زین‌العابدین درگاهی.
مشخصات نشر : تهران: رسانش، ۱۳۸۶
مشخصات ظاهری : ۴۰۷ ص.
شابک : 978-964-7182-99-7
وضعیت فهرست‌نویسی : فیا
یادداشت : کتابنامه: ص. ۳۸۷ - ۳۹۰
یادداشت : نمایه.
موضوع : مشاهیر -- ایران -- آمل -- سرگذشتنامه.
موضوع : آمل -- سرگذشتنامه.
رده‌بندی کنگره : ۷ غ ۸۳ / م ۲۰۷۱ DSR
رده‌بندی دیویی : ۹۵۵ / ۲۲۶۲
شماره کتابشناسی ملی : ۱۰۵۲۲۰۰

تهران، خیابان بهار شمالی، کوچه شکینا، کوچه شیرازی، شماره ۷، واحد ۲.
تلفن: ۰۹۱۲ ۱۳۰۹۱۳۱ / تلفکس: ۷۷۵۳۰۵۳۶

بزرگان و اندیشمندان آمل

دکتر محمود غفاری

ویراستار: زین‌العابدین درگاهی

طرح جلد: علیرضا علی‌نژاد

حروف‌نگار: مجتبی زارع اشرف‌آباد

صفحه‌آرا: شهرام موساپور

ناشر: رسانش

لیتوگرافی: پارسیان

چاپ: متین

صحافی: افشین

چاپ اول: پاییز ۱۳۸۶

شمارگان: ۲۲۰۰ نسخه

شابک: ۷ - ۹۹ - ۷۱۸۲ - ۹۶۴ - ۹۷۸

قیمت: ۷۵۰۰ تومان

و تقدیم به روان پاک همه بزرگانی که نام آنان این
مجموعه را متبرک ساخته است.

با سپاس از همسرم که سرای زندگی را برای
کسب معرفت آماده ساخته است.

و فرزندانم (مرضیه، عبدی، مازیار و سینا) که
رنج دوری را تحمل کرده‌اند.

امور عالم مشایخ هم اند اگر خواهید بدانید که فردا چه می‌گذرد و به دیروز بنگرید.

امام علی (ع)

آن که از تحولات و سیر تاریخ غافل است نمی‌تواند با هوشتاری و بیداری
کار دارد از زیالی که در برابرین در غفلت و فراموشی می‌ماند. امام علی (ع)

غرض من آن است که تاریخ پایداری بنویسم و بنای بزرگ افراشته گردانم چنان که دیگر
آن تا آخر روز کار باقی نماند.

ابوالفضل بیهقی

از شکستی روزگار این است که حاکمان دانش در تمدن اسلامی مدتها ایرانیان بوده و هستند و اگر کسانی هم
در ظاهر عربی باشند مولد و مآ آن بلاد عرب باشد. دودمان و اصل و ریشی آن با ایرانی است.

ابن خلدون

فهرست مطالب

۱۱۶	 حاجی خلیفه مازندرانی	۱۱	 پیش گفتار
۱۲۰	 شمس‌الدین آملی	۱۵	 فریدون جم
۱۲۲	 میر قوام‌الدین مرعشی	۲۵	 منوچهر
۱۲۶	 سید حیدر آملی	۲۸	 آرش کمان‌گیر
۱۲۳	 خواجه عماد کجیح	۳۰	 بزیست پسر پیروزان
۱۳۳	 شمس آل رسول	۳۳	 عمر بن فرخان
۱۳۴	 اولیاء الله آملی	۳۴	 محمد بن فرخان
۱۳۵	 هجیم آملی	۳۵	 ربن الطبری
۱۳۷	 رکن‌الدین بن شرف‌الدین آملی	۳۵	 علی بن ربن طبری
۱۴۰	 شهاب‌الدین لاریجانی	۴۰	 محمد بن جریر طبری
۱۴۰	 ظهیرالدین مرعشی	۵۱	 محمد بن جریر رستم طبری
۱۴۲	 عزالدین آملی	۵۲	 محمد بن جریر بن رستم حسن طبری آملی
۱۴۴	 قائمی آملی	۵۲	 مسته‌مرد (دیواره‌وز)
۱۴۵	 صوفی آملی	۵۴	 بیژن رستم‌زاد کوهی
۱۵۴	 طالب آملی	۵۹	 محمد خوارزمی
۱۷۱	 سنی نساء بیگم	۶۰	 بالیث طبری
۱۷۵	 طالب طالب	۶۱	 ابوعبدالله ناتلی
۱۸۰	 ملا صالح مازندرانی	۶۲	 ابوالحسن احمد طبری
۱۸۱	 آقار	۶۳	 ابوالعباس قصاب آملی
۱۸۱	 اشرف مازندرانی	۶۷	 محمد قصاب آملی
۱۹۲	 سامعای مازندرانی	۶۷	 ابن فورک
۱۹۳	 سلطان العلما آملی	۷۴	 ابوالطیب طبری
۱۹۵	 اسماعیل خواجه‌ویی	۷۵	 ابن هندو
۱۹۸	 رضاقلی نوایی	۷۸	 ابوالقاسم بیاعی
۱۹۹	 محمد تقی نوایی	۷۸	 محمد بن ایوب طبری
۲۰۰	 ملا علی نوری	۷۹	 ابوالحسن روایانی
۲۰۳	 ابراهیم آملی	۸۱	 ابوالحسن علی بن محمد الیزدادی
۲۰۵	 سید رضی لاریجانی	۸۳	 کیا الهراسی
۲۰۶	 احمد نوایی	۸۴	 عمادالدین محمد طبری
۲۰۷	 اسماعیل آملی	۸۶	 فخرالدین محمد رازی
۲۰۸	 لطف الله لاریجانی آملی	۹۱	 ابن اسفندیار
۲۰۹	 سید محمد آملی (شمس‌الادبا)	۹۳	 سراج‌الدین قمری آملی
۲۱۰	 ملا محمد آملی	۱۰۷	 ابوالحسن احمد آملی
۲۱۲	 فانی آملی	۱۰۹	 عمادالدین طبری
۲۱۴	 عبدالله بیضای نوایی	۱۱۱	 ابراهیم صدرالدین
۲۱۷	 میر ولی	۱۱۲	 خلیل آملی
۲۱۸	 شریف‌العلما آملی	۱۱۳	 حسن کاشی آملی

۳۰۶	سید محمد حکیمی	۳۱۹	اقبال آملی
۳۰۸	خلیل سهیل	۳۲۰	بیدل آملی
۳۱۱	ابوطالب رئیس‌زاده	۳۲۲	محمد لاریجانی
۳۱۴	محمد خضرائی	۳۲۴	محمد امیر مختاری
۳۱۹	حبیب الله شاکر	۳۳۰	ابوالقاسم فرسیو آملی
۳۲۳	محمد تقی دانش‌پژوه	۳۳۲	علی اکبر ملک‌زاده
۳۲۳	ابوطالب کیوان	۳۳۳	محمد غروی آملی
۳۲۷	جواد فاضل	۳۴۰	محمد علی داعی‌الاسلام
۳۴۰	مهدی پرتوی آملی	۳۴۲	عبدالعلی لطفی
۳۴۹	محمد فرهنگد	۳۴۵	احمد شریعت‌زاده
۳۵۲	غلامحسین جلالی	۳۴۶	محمد تقی جوان آملی
۳۵۴	جواد لطفی	۳۴۸	عبدالله احمدیه
۳۵۷	عبدالحسین نوایی	۳۵۱	احمد اخگر
۳۶۲	حسن حسن‌زاده آملی	۳۹۰	شهاب‌الدین مرعشی
۳۶۸	عبدالله جوادی آملی	۳۹۳	عباس شایان
۳۷۵	فرامرز گودرزی	۳۹۴	مجید آهی
۳۸۰	فرهنگ شریف	۳۹۵	حمید آهی
۳۸۱	محمد چاهه سرا	۳۹۷	میرزا هاشم آملی
۳۸۵	کتاب‌نامه	۳۰۰	سعیدالعلما لاریجانی
۳۸۹	نمایه‌ها	۳۰۱	موسی گودرزی
		۳۰۵	سید باقر جلالی

فهرست الفبایی

آرش کمان گیر	۲۸	خلیل آملی	۱۱۲
آقالر	۱۸۱	خلیل سهیل	۳۰۸
ابراهیم آملی	۲۰۳	خواجه عماد کچیج	۱۳۳
ابراهیم صدرالدین	۱۱۱	رین الطبری	۳۵
ابن فورک	۶۷	رضاقلی نوایی	۱۹۸
ابن هندو	۷۵	رکن الدین بن شرف الدین آملی	۱۳۷
ابن اسفندیار	۹۱	سامعای مازندرانی	۱۹۲
ابوالحسن احمد طبری	۶۲	ستی نساء بیگم	۱۷۱
ابوالحسن علی بن محمد انیزدادی	۸۱	سراج الدین قمری آملی	۹۳
ابوالحسن احمد آملی	۱۰۷	سعیدالعلما لاریجانی	۳۰۰
ابوالطیب طبری	۷۴	سلطان العلما آملی	۱۹۳
ابوالعباس قصاب آملی	۶۴	سید باقر جلالی	۳۰۵
ابوالقاسم بیاعی	۷۸	سید حیدر آملی	۱۲۶
ابوالقاسم فرسیو آملی	۲۳۰	سید رضی لاریجانی	۲۰۵
ابوالحسن رویانی	۷۹	سید عزالدین آملی	۱۴۲
ابوطالب رئیس زاده	۳۱۱	سید محمد آملی (شمس الادب)	۲۰۹
ابوطالب کیوان	۲۳۳	سید محمد حکیمی	۳۰۶
ابوعبدالله ناتلی	۶۱	شریف العلما آملی	۲۱۸
احمد اخگر	۲۵۱	شمس آل رسول	۱۳۳
احمد شریعت زاده	۲۴۵	شمس الدین آملی	۱۲۰
احمد نوایی	۲۰۶	شهاب الدین لاریجانی	۱۴۰
اسماعیل خواجویی	۱۹۵	شهاب الدین مرعشی	۲۹۰
اشرف مازندرانی	۱۸۱	شیخ اسماعیل آملی	۲۰۷
اقبال آملی	۲۱۹	صوفی آملی	۱۴۵
اولیاء الله آملی	۱۳۴	طالب آملی	۱۵۴
بالیث طبری	۶۰	طالب طالبا	۱۷۵
بزیست پسر پیروزان	۳۰	ظهیرالدین مرعشی	۱۴۰
بیدل آملی	۲۲۰	عباس شایان	۲۹۳
بیژن رستمزاد کوهی	۵۴	عبدالحسین نوایی	۳۵۷
جواد فاضل	۳۳۷	عبداللهی لطفی	۲۴۲
جواد لطفی	۲۵۴	عبدالله احمدیه	۲۴۸
حاجی خلیفه مازندرانی	۱۱۶	عبدالله بیضای نوایی	۲۱۴
حبیب الله شاکر	۳۱۹	عبدالله جوادی آملی	۳۶۸
حسن حسن زاده آملی	۳۶۲	علی اکبر ملک زاده	۲۳۲
حسن کاشی آملی	۱۱۳	علی بن رین طبری	۳۵
حمید آهی	۲۹۵	عمادالدین طبری	۱۰۹

۳۱۴	محمد خضرائی	۸۴	عمادالدین محمد طبری
۵۹	محمد خوارزمی	۳۳	عمر بن فرخان
۲۳۳	محمد غروی آملی	۳۵۲	غلامحسین جلالی
۳۴۹	محمد فرهمند	۲۱۲	فانی آملی
۶۷	محمد قصاب آملی	۸۶	فخرالدین محمد رازی
۲۲۲	محمد لاریجانی	۳۷۵	فرامرز گودرزی
۵۱	محمد بن جریر رستم طبری	۳۸۰	فرهنگ شریف
۳۲۳	محمد تقی دانش یزوه	۱۵	فریدون جم
۲۴۰	محمد علی داعی الاسلام	۱۴۴	قائم آملی
۵۲	مستهمرد (دیوارهوز)	۸۳	کیا الهراسی
۱۸۰	ملا صالح مازندرانی	۲۰۸	لطف الله لاریجانی آملی
۴۰۰	ملا علی نوری	۲۹۴	مجید آهی
۲۱۰	ملا محمد آملی	۲۲۴	محمد امیر مختاری
۲۵	منوچهر	۷۸	محمد بن ایوب طبری
۳۴۰	مهدی یوتوی آملی	۵۲	محمد بن جریر بن رستم حسن طبری آملی
۳۰۱	موسی گودرزی	۴۰	محمد بن جریر طبری
۱۲۲	میر قوامالدین مرعشی	۳۴	محمد بن فرخان
۲۱۷	میر ولی	۲۴۶	محمد تقی جوان آملی
۲۹۷	میرزا هاشم آملی	۱۹۹	محمد تقی نوایی
۱۳۵	هجیم آملی	۳۸۱	محمد چامه سرا

پیش‌گفتار

آمل یکی از شهرهای باستانی ایران است. نام آمل برگرفته از نام قوم باستانی مارد یا آمارد است. ماردها در ساحل جنوبی دریای خزر، در مجاورت همسایگان دیگری چون اقوام هیرکانی، تپور، گیل، کادوس و در روزگار پسین دیلم در حاشیه‌ی جنوبی دریای کاسپین (مازندران) می‌زیستند. سابقه‌ی تاریخی این اقوام مربوط به دوران پیش از مهاجرت اقوام آریایی از آسیای میانه به ایران و هند و اروپا می‌باشد.

نام این اقوام و باورهای آیینی آنان در برخورد با میهمانان ناخوانده و مهاجر آریایی در اوستا کتاب دینی زرتشت، پیامبر باستانی ایران (بیش از ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد) آمده است. هرودت تاریخ‌نگار یونان باستان (۴۸۵-۴۲۵ ق.م) در کتاب خود از این اقوام نام برده و درباره‌ی آنان شرحی نگاشته است. فردوسی حماسه‌سرای بزرگ ایران و جهان در شاهنامه در سخن از زیبایی و طراوت مازندران از شهری به نام کوس (واقع در آمل) به عنوان تخت‌گاه فریدون، پادشاه کیانی ایران یاد کرده است. می‌توان گفت که محل زندگی این اقوام در شهر باستانی آمل به پیش از سه هزار سال قبل از میلاد می‌رسد.

علاوه بر این، آگاهی مستند تاریخی درباره‌ی شهر آمل، سالنامه‌ای بر جای مانده از دوران آشور است. کنت دو گوبینو (Comte de Gobineau, ۱۸۸۲-۱۸۱۶) تاریخ‌نگار فرانسوی در کتاب خود به نام تاریخ پارس (Histoire de Perse, ۱۸۵۵-۱۸۵۸) درباره‌ی ایران و آشور (۷۰۵-۶۲۵ ق.م) نوشته است که دولت آشور در جریان یورش به ایران برای تسلط و کنترل بر سرزمین‌های دوردست ایران دو ساختاری نظامی در شهرهای آمل و ری بنا کرده بود.

دمورگان (J.de Morgan) در کتاب خود مأموریت در ایران (Mission en Perse ج ۴، ص ۱۲۰۷) نوشته است که در عهد آشور و دوران هخامنشی از کوه دماوند در شهر آمل، لاجورد و گوگرد استخراج می‌کردند و بدین دلیل کوه دماوند را کوه لاجورد می‌نامیدند. (گوگرد را در پوست گاو ریخته و از بلندی تا دامنه‌ی کوه دماوند می‌غلطاندند. لاجورد را از بدخشان از راه ری به آشور و بابل می‌بردند.)

با توجه به این نکات آمل از شهرهای باستانی و تاریخی ایران است و مردم آن با توجه به داشتن طبیعتی زیبا، هوایی لطیف، محیطی آرام و بهره‌مندی از فرهنگی باستانی از قدرت تخیل و ذوق سرشار برخوردارند. آمل در طول تاریخ کهن خود مهد پرورش علما و دانشمندان بسیاری بوده است که بعضی از آنان شهرت جهانی دارند.

این‌جانب از سال ۱۳۴۱ خورشیدی که آموزش پزشکی را در دانشگاه تهران به پایان بردم، برای ادامه‌ی تحصیل از تعداد زیادی از بیمارستان‌های آمریکا پذیرش گرفتم. در دوران تحصیل پزشکی وضع گونه‌ای بود که با وجود میل باطنی‌ام، تصور نداشتم که در آمل به کار پزشکی مشغول شوم و همواره دغدغه داشتم که در آن صورت آیا وضعی پیش خواهد آمد که بتوانم دین بزرگی را که از این شهر و مردم خوب آن دارم ادا کنم.

جالب این‌که در جریان تحصیل حوادث طوری پیش آمد که ناچار شدم پس از پایان آموزش پزشکی، مدت کمی در آمل بمانم و پس از آن اگر خدا بخواهد به آمریکا بروم. در تیر ۱۳۴۲ کار پزشکی را به باور خودم به طور موقت در آمل شروع کردم.

در آن ایام در شهر آمل فقط چند تن از همکاران پزشک مشغول طبابت بودند که وجودشان بسیار با ارزش و مغتنم بود، به طور شبانه روزی و با اعتقاد و ایمان کامل و بدون چشم داشت به خدمت‌گزاری مشغول بودند. حقیر نیز که در بین آن عزیزان جوان‌ترین بودم و به اندازه‌ی کافی در دوران تحصیل تلاش کردم و نیز عشق فراوان در خدمت به هم‌شهریانم داشتم، به سرعت مورد اقبال و لطف مردم شهر و روستا قرار گرفتم، آن‌چنان‌که با وجود کار طولانی روز که حتی خیلی از روزها ناهار را ساعت‌ها گذشته از ظهر در مطب صرف می‌کردم، شب‌های زیادی را به خاطر دارم که در حالت آماده باش فرصتی پیدا نمی‌شد حتی با لباس ساعتی را استراحت کنم. این نیاز فراوان مردم به پزشک سبب شد که بنده هر سال سفر به خارج را به تعویق بیندازم، چرا که با خود می‌گفتم چون هدف من خدمت به بیماران می‌باشد، به جای چنین خدمت پزشکی در آمریکا یا در تهران بهتر خواهد بود که من نیاز مبرم هم‌شهریانم را که دینی نیز به آنان دارم برآورم. چنین انگیزه‌ای به مثابه‌ی بندی بر پای من شد و در دست هم‌شهریانم قرار گرفت، تا امروز نیز در دست آنان است.

پس از چندی هم‌چون دیگر هم‌شهریان عاشق زادگاه خود، متوجه شدم که برای شهر باستانی و عالم‌پرور آمل کار فرهنگی و عمرانی درخور نشده است. این نکته را با بعضی از بزرگان و فرهیختگان آمل در میان گذاشتم. آنان نیز با من هم عقیده بودند و مرا در این زمینه تشویق کردند و فرمودند حال که چنین اندیشه‌ای در سر دارم، دست کم در مورد تاریخچه‌ی پزشکی آمل اثری را ارائه دهم. چند سالی در این زمینه کار کردم که محصول آن در سال‌های اخیر از سوی بعضی از دوست‌داران کارهای پژوهشی در مطبوعات این مرز و بوم درج شده است. چون اندیشیدم تا چنین خدمتی را در سطح وسیع‌تر پی‌گیری کنم. تا کنون حدود سی‌سالی است که

درباره‌ی تاریخ این سرزمین و بزرگان و اندیشمندان آمل که آثار آنان بخش بزرگی از اندوخته‌های علمی دنیای اسلام و کشور ما را از دوران باستان تا کنون تشکیل داده، کار کرده‌ام.

محصول این بررسی و پژوهش مشتمل بر تاریخ آمل و مازندران از دوران باستان تا کنون و بعضی از مبانی فرهنگی و سیاسی و اقتصادی مردم این سرزمین نیز شده است که در آینده نه چندان دور تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. گرچه نظر صاحب‌نظران بر این قرار داشت که بنده هرچه زودتر کارهای پژوهشی را منتشر کنم، یکی از این بزرگواران شادروان ابوطالب رئیس‌زاده بود. بیشتر زمانی که به عنوان درمان‌گر بیماری جسمی به خدمت ایشان توفیق می‌یافتم و زنگار و کدورت روحی‌ام را با دم مسیحایی ایشان می‌زدودم، سفارش داشتند که هرچه زودتر پژوهش‌ها را منتشر کنم، چرا که این بزرگوار را عقیده بر این بود که گاهی زمانه، زمان کافی در اختیار انسان نمی‌گذارد تا آنچه که در اندیشه دارد به عمل درآورد. ولی از سوی دیگر سعی و تلاش من بر این بود که دست‌کم دست‌آورد جامع و مفیدی ارائه گردد، تا مورد اقبال اندیشمندان و خردورزان قرار گیرد که به لطف خداوند در دیار ما کم نیستند.

مناسب است انگیزه‌ی مهمی را که عامل مؤثر در تسریع حرکت بنده در نگارش این اثر آغازین شده است، صادقانه به خدمت هم‌شهریانم عرضه بدارم. سال ۱۳۷۸ که فضای سیاسی کشور بیشتر باز شد، به اصرار و تشویق عده‌ای از علاقه‌مندان به وطن و زادگاه خود و بنا به میل درونی‌ام، به دلیل این‌که در سال‌های اخیر کاری که در خور شهر تاریخی ما باشد، انجام نشده بود. من هم به زعم خود سال‌ها در کار پزشکی به اندازه‌ی کفایت خدمت کرده، در انتخابات دوره‌ی ششم مجلس شورای اسلامی شرکت کردم، تا شاید بشود کار شایسته‌ای برای دیار ما انجام پذیرد. البته تعداد زیادی از دوستانم مرا در باب چنین دیدگاهی منع کردند،

چون این عزیزان به خوبی به مسئولیت‌پذیری و از خودگذشتگی حقیر در اموری که به مردم مربوط می‌شود آگاهی داشتند، بنابراین باور داشتند که من زندگی و مصلحتم را در این راه می‌گذارم.

به هر حال گاهی احساسات بر منطق می‌چربد و مصداق آن عشق در هر زمینه از جمله خدمت به مردم است. وارد ماجرای انتخابات شدم، آن‌چه که تجربه‌ی انتخابات به ما آموخته، این است که تعداد قابل ملاحظه‌ای از مردم در امر سرنوشت خود و کشورشان علاقمندی لازم را ندارند و به آرای خود بها و ارزش لازم نمی‌دهند. تعدادی نیز بدون توجه به صداقت و سوابق خدمت‌گزاری داوطلبان ملاحظات دیگری را نیز در حساب خود داشتند که با فرهنگ و باور حقیر تطبیق نمی‌کرد. با آگاهی از این که راه درمان بیماری اجتماعی ما کار فرهنگی دراز مدت است که باید از راه و نگرشی درست، نه یک سویه انجام پذیرد. از خداوند می‌خواهم که ما را آن‌چنان هدایت کند که بتوانیم خیر و سعادت را تشخیص دهیم و بدان عمل نماییم، تا به لطف و عنایت خداوندی مجد و فروغ گذشته‌ی سرزمین ما گسترش یافته و انوار آن بر ما بتابد.

در اوج تبلیغات انتخاباتی روزی عزیزی به من مراجعه کرد و با مهریانی مرا به گوشه‌ای برده و شرح خوابی را که شب قبل دیده بود برایم چنین تعریف کرد: «شب گذشته خواب دیدم که کارم به پایین بازار آمل افتاد، در مسیر راه به بنایی رسیدم که یک فرد روحانی و بزرگواری در جلوی در آن ایستاده و مرا صدا زده و به طرف خود خواند و گفت: من سید حیدر آملی هستم و این‌جا آرامگاه من است، وی گفت پیام مرا به غفاری برسانید و بگویید که انتخابات و سیاست را رها کرده، به کاری که در دست دارد، بپردازد.»

باید بگویم که این پیام‌آور نه سابقه‌ی ذهنی از آن فیلسوف عارف داشت و نه محله‌ی پایین بازار آمل را می‌شناخت و به ویژه از آرامگاه آن عارف کامل آگاهی

نداشت. صداقت گفتار او با آگاهی از مهر بی‌ریای وی بر دلم نشست. آن‌چه را که بر وی در خواب دوشین گذشت یک رؤیای صادقانه می‌دانم، چرا که در آن روزها من در راه دستیابی به شرح حال سید حیدر آملی بودم.

جالب‌تر این که پس از دریافت پیام آن بزرگوار، بلافاصله برنامه‌ی سخنرانی در نقطه‌ای از بازار داشتم که پس از ایراد سخن، عزیز دیگری از مریدان سید حیدر آملی که سال‌ها در تهیه زندگی‌نامه‌ی آن فیلسوف بزرگ کار کرده بود و من از تلاش ایشان آگاه نبودم، مجموعه‌ی زیبای تزیین شده‌ای از دست‌آورد خود در زمینه‌ی زندگی‌نامه‌ی سید حیدر آملی را به من اهدا کرد.

این پیش‌آمدهای پشت سر هم مرا دگرگون کرد. با سابقه‌ی ذهنی که از برخورد ناروای بعضی از هم‌شهریان و به خصوص روستائینان داشتم، یک حالت انفعالی در من ایجاد کرده بود. با رسیدن پیام آن عارف بزرگوار، ضمن سرخوردگی از ورود به امر انتخابات، کناره‌گیری خود را در آن زمان درست نمی‌دانستم، در حالی که به آن خیلی مایل بودم. خوشبختانه حاصل انتخابات به نحوی که مصلحت من در آن بود به پایان رسید و توانستم با فراغت بیشتری به کار پژوهشی‌ام بپردازم. با درسی که آموخته بودم و با پیام آن فیلسوف و عارف بزرگ، مصمم‌تر از گذشته تصمیم بر این گرفتم که نگارش آغازین را تحت عنوان «بزرگان و اندیشمندان آمل» به منظر نظر موشکاف و بصیر صاحب‌نظران برسانم، اگر مورد اقبال اندیشمندان شهر ما قرار گرفت، این جسارت را پیدا کنم تا نگارش‌های بعدی را به خدمت مردم دیار خود تقدیم کنم.

کتاب حاضر با عنوان «بزرگان و اندیشمندان آمل» شرح زندگی و آثار علمی بزرگانی است که در طول تاریخ طولانی این شهر باستانی به دنیا آمدند، از حوزه‌ها و منابع علمی این شهر بهره بردند، رشد یافتند

و به مدارج علمی والایی رسیدند و آثار ارزنده‌ای از خود به یادگار گذاشتند، بسیاری از آن آثار در حال حاضر به عنوان مدارک و مآخذ علمی نه تنها مورد استناد دانشمندان مشرق زمین شده، بلکه مورد استفاده بسیاری از محققان غربی و مستشرقان قرار گرفته است.

نگارش شرح حال و روش زندگی این بزرگان و اندیشمندان، صرف نظر از یادآوری و تجدید خاطره با چنین بزرگان اندیشمند، زنده نگهداشتن نام آنان، زدودن غباری که در سایه‌ی زمان بر چهره‌ی آنان نشسته است، آشنا ساختن پویندگان راه دانش به نحوه‌ی گذران زندگی و روش پژوهش این بزرگان، آگاهی نسل حاضر و آینده به افتخارات علمی و فرهنگی این سرزمین، سهولت دسترسی به آثار گذشتگان و تشویق پژوهندگان راه دانش به منظور پیروی از راه آن بزرگان و در نهایت بالا بردن سطح فرهنگ و خرد عمومی خود ارزشمند است.

گرچه در گذشته تاریخ نگاران و پژوهش گران این مرزو بوم در این زمینه کار کرده اند و آثار مفیدی بر جای گذاشته اند که تلاش و زحمات آنان در شناساندن چهره های ماندگار این دیار ارزنده و قابل تقدیر است، ولی اثر حاضر طی سی سال با استفاده از منابع و

تالیفات بسیار به همراه پژوهش های شخصی به سامان رسیده است. شاید مطالب مندرج در آن بتواند خاطر جستجوگر پویندگان راه دانش را تأمین نماید و به صورت سنگ بنایی باشد تا آیندگان بتوانند از آن به عنوان پایه و زیر بنای کارهای تحقیقی و پژوهشی خود در زمینه‌ی ایجاد آثار علمی با ارزش تری سود ببرند.

ممکن است نام برخی از اندیشمندان و بزرگان از قلم افتاده باشد پوزش ما را بپذیرید. به یاری خداوند در چاپ های بعدی جبران خواهد شد.

شایان ذکر است معرفی بزرگان و دانشمندان به دلالی بر اساس سال زندگی آن هاست و برای سهولت استفاده بیشتر فهرستی به صورت الفبایی تنظیم شده است. معرفی تنی چند از بزرگان معاصر با تلاش میدانی نگارنده انجام پذیرفته است.

در پایان بر خود فرض می دانم از همه‌ی عزیزانی که مرا در جمع آوری اطلاعات و تدوین این کتاب یاری کرده اند تشکر کنم، به ویژه همسر م که خانه را به آموزشکده‌ای تبدیل کرده است و فرزندانم که بخشی از اطلاعات کتاب را برای من فراهم کردند و نیز از آقای مجتبی زارع برای حروف چینی و آقای شهرام موساپور برای صفحه آرایی و آقای محسن علی نژاد قمی مدیر نشر سانش سپاس گزارم.

دکتر محمود غفاری

آمل - ۱۳۸۵